

De Volkskrant van 31/12/94.

DE VREUGDE VAN HET VALS SPELEN

Het topschaak heeft altijd gewemeld van de verdachte incidenten, mede omdat schakers zo gauw uit hun evenwicht te brengen zijn. Simpel is het opzettelijk irriteren van de tegenstanders. Met rookgerei (Vidmar dreigt te roken, jammerde Nimzowitsj tegen de toernooileider), neuriën, doordringend aankijken (Tal) en onder de tafel schoppen. Bij Kortsjnoi-Petrosian ('77) werd een scherm onder de tafel geplaatst. Mevrouw Petrosian werd berucht wegens voorzeggen (en ook het slaan van secondanten).

Zelfs in het braaf geachte Nederland is af en toe gedonderjaag over het bekende 'regelen' van de laatste ronde in een open toernooi. Een curieus geval in een gesloten toernooi betrof eind jaren tachtig de B-groep van Hoogovens. Gert-Jan de Boer had met zwart remise tegen Robbie Hartoch nodig om Internationaal meester te worden. Maar niet zo zeer de remiseur Hartoch was de tegenstander, maar De Boers eigen zenuwstelsel.

Hij bood eerst tweeduizend gulden voor het halfje, iets wat Hartoch lacherig rondvertelde. Grootmeester Ree grapte: 'Ik zou eerder aan 25 gulden denken.' Later werd het bod verhoogd tot vierduizend gulden en het spreekt vanzelf dat de niet-meester treurig verloor. Overigens werd De Boer korte tijd daarna een gerespecteerd meester. Maar met zulke zenuwen word je geen wereldkampioen.

De schaakfraude bloeit pas gevaarlijk op in de snelschaaktoernooien. Bijna geen publiek, geen wedstrijdleiding en toch aardige geldprijzen. De tegenstander moet maar aantonen dat de pion die onverwacht snel oprukte niet op g4 stond, maar op g5.

Een klassieke truc is het tijdens het uitvoeren van een reglementaire zet met de pink verwijderen van de toren op a1. De opponent mag in diens tijd proberen de wedstrijdleader te overtuigen. Zelfs heb ik eens meegemaakt hoe een onderbondsknoeier (in dubbele zin) mijn koning op h1 eraf sloeg, maar wel met een loper op c5, dus over een ietwat kromme diagonaal. Van de wedstrijdleader kreeg ik grif gelijk, vermoedelijk op grond van mijn rating. Grootmeester Keene: 'Als drie schakers door een draaideur gaan, gaan zij in volgorde van de rating.'

Vals spelen bij snelschaak stamt uit het café. Een beroemdheid in New York was ene Treisman, van wie gezegd werd dat hij zelfs een passerend zoutvat op het blad van de langslopende ober kon rocheren.

In Nederland was rond 1970 Hans Böhm berucht op snelschaaktoernooien. De hoofdklasser Van der Spek dreigde eens diens dame weg te nemen als hij niet ophield met dat hinderlijk frunniken aan de stukken. Het was niets voor Böhm om zich iets van zo'n dreiging aan te trekken. En inderdaad, daar belandde zijn dame naast het bord. Böhm pakte de dame terug en wel met zoveel boze decibellen dat de belendende spelers geïnteresseerd raakten. Zij zagen zijn onreglementaire 'zet' en Böhm's reputatie maakte hem verder kansloos. Overigens kwam hij later nog goed terecht als tv-komiek.

Over jeugdzonden moet, zeker als ze zozeer gemeengoed blijken, mild gedacht worden. Maar wat mij betreft moet belazerij maar geen deel van het spel worden. 'We spelen niet met het mes op tafel', heb ik al duizenden malen gehoord - zelfs tijdens bridgewedstrijden. En dat moet zo blijven. Ik kan me ook moeilijk voorstellen dat het winnen door vals spel enige lol of tevredenheid oplevert. O schande, waar is uw blozen?

Jan Joost Lindner

De tekst van de brief van ene Hans Meijer aan de redactie van de Volkskrant.

Aan de redactie van
de Volkskrant,
Postbus 1002,
1000 BA Amsterdam.

Betreft: De vreugde van het vals spelen

Zoetermeer, 3-1-95.

Geachte redactie,

'Sorry, u staat schaak!' liet Henk N. aan Jan Joost L. in Delft weten. 'Wilt u zo winnen?' vroeg Jan Joost. 'Ja!' was het korte antwoord van Henk en woedend beende Jan Joost naar de wedstrijdleader. Een interessante situatie was ontstaan. Was het in het schaak zetten van de witte koning op h1 door Jan Joost de verliezende zet of was het de kleurverandering van de zwarte looper enige zetten eerder? Het bevreemdt mij dat Jan Joost in zijn uitstekende artikel over 'De vreugde van het vals spelen' meent dat hij op grond van zijn rating het gelijk van de wedstrijdleader gekregen heeft. Zou Kasparov, de sterkste van ons allen, dan eeuwig en altijd gelijk hebben? Ik denk van niet. Wat heet, ik weet het wel zeker. De wedstrijdleader heeft, volgens de Regels van het schaakspel van de wereldschaakbond de FIDE, altijd de vrijheid van oordelen over de oplossing van een kwestie. Die oplossing wordt voorgeschreven door eerlijkheid, logica en bijzondere factoren. Het was dus terecht dat Jan Joost, in gewonnen positie, het punt kreeg. De op zich slimme poging van Henk, hij attendeerde mij erop dat het reglement het al dan niet opzettelijk doen van een illegale zet niet verbiedt, om toen hij verloren stond alsnog het punt in de wacht te slepen was mislukt.

Het is in dit verband leuk om nog even stil te staan bij een boeiende ontwikkeling. Promotie, de club van Henk, draait momenteel mee in de top van de tweede klasse van de 'bovenbond' van de KNSB. DD, de club van Jan Joost, is inmiddels duidelijk op zijn retour. Zij staan puntloos onderaan in de eerste klasse. Wie weet, misschien dat Henk Noordhoek en Jan Joost Lindner elkaar in het schaakjaar 95 - 96 de hand kunnen schudden als zij wederom tegenover elkaar aan het schaakbord plaatsnemen. Een ding is zeker, er staat ons dan een boeiende strijd te wachten.

Hoogachtend,

Hans Meijer,
Schaakvereniging Promotie,
Hoekerkade 89,
2725 AG Zoetermeer.

De tekst van de reactie van de redactie van de Volkskrant.

Hans Meijer
Hoekerkade 89
2725 AG Zoetermeer

Amsterdam, 20 januari 1995

Geachte heer Meijer,

Hartelijk dank voor uw brief die wij met belangstelling hebben gelezen.

Wij zouden uw reactie graag in de Volkskrant opnemen, maar helaas ontbreekt ons daartoe de ruimte. Wij ontvangen dagelijks zo veel brieven dat wij onmogelijk alle bijdragen kunnen plaatsen, hoe goed ze ook zijn.

Wij hopen dat u hiervoor begrip heeft.

Met vriendelijke groet,
Mirjam Prenger
redactie de Volkskrant

Een tekst uit het clubblad van DD van de hand van ene Jan Joost Lindner.

EEN ERNSTIGE WAARSCHUWING

Tegenwoordig verdien ik de kost als boekrecensent en 'ludoloog' en wel in hetzelfde blaadje als waarin ik vroeger over politiek schreef. In de eerste hoedanigheid mocht ik in De Volkskrant van 31 december een pagina volschilderen over het valsspelen bij bord- en kaartspelen.

Ik besteedde vrij veel ruimte aan snelschaak, onder meer aan de beruchte praktijken van Hans Böhm in de snelschaaktoernooien rond 1970, waaronder een beroemd incident met onze toenmalige clubgenoot Van der Spek. Zelf stond ik er naast toen Böhm in een eindspel krachtig met de pionzet g4-g2 richting promotie oprukte. Na afloop van dat toernooi - ik had als derde een geldprijs gewonnen - was het dezelfde Böhm die me voorstelde om voor vijf gulden per potje te vluggeren. Daar heb ik maar van afgezien.

Uit hetzelfde verhaal: 'Zelf heb ik eens meegemaakt hoe een onderbondsknoeier (in dubbele zin) Mijn koning op h1 eraf sloeg, maar wel met een looper op c5, dus over een ietwat kromme diagonaal. Van de wedstrijdleader kreeg ik grif gelijk, vermoedelijk op grond van mijn rating'. Waarna ik gladjes de klassieke Engelse pun over de drie schakers die in volgorde van rating door de draaideur gaan, kwijt kon.

Het was in zo'n Delftse ochtendlijke voorronde voor clubteams van de HSB, waarbij DD I 28 uit 28 placht te scoren. Mijn tegenstander - wiens naam ik niet kende - was een tiener, die me verder vooral opviel doordat hij nors en spijkerhard door bleef liegen tegen de wedstrijdleader.

Na mijn artikel van oudjaar kreeg de krant een (overigens niet gepubliceerde) ingezonden brief van ene Hans Meijer, Schaakvereniging Promotie te Zoetermeer. Hij noemt de naam van de Falsaris zelfs voluit, hetgeen ik niet zal doen: Laten we het verder over F. hebben.

Meijer beschrijft lichtelijk gnuivend de situatie en geeft aan dat de wedstrijdleader niet op basis van rating beslist, maar de oplossing vindt door 'eerlijkheid, logica en bijzondere factoren'. Hij vervolgt, nauwelijks minder raadselachtig: Het was *dus* (mijn cursivering. JJJ) terecht dat Jan Joost, in gewonnen positie het punt kreeg. '*De op zich slimme poging*' (idem) van F. 'Hij attendeerde mij erop het reglement het al dan niet opzettelijk doen van een illegale zet niet verbiedt, om toen hij verloren stond alsnog het punt in de wacht te slepen was mislukt.

Dat de zin ongeveer even krom is als de achterliggende moraal, is niet te verhelpen. Meijer heeft achteraf de lezing van F. gehoord, die eventjes wat probeerde, en hij vindt dat een 'op zich slimme poging'. Wie dit soort slimheid toejuicht is ongetwijfeld een warme voorstander van bedrieglijke bankbreuk, terwijl het gewelddadig wegrukken van handtasjes bij frêle oude moedertjes als een intelligente stap voorwaarts in de richting van het calculerend burgerschap moet worden beschouwd.

Kijk, dat F. als puber zich misdroeg, laten we daar niet hard over vallen. Menigeen speelde vals in zijn jeugd en is daar vaak nog steeds trots op. Zelfs Böhm, wiens criminele inslag Donner al opviel, is als tv-komiek nog heel goed terecht gekomen en krijgt zelfs veel (curieuze) volksgunst. Het wordt echter zorgelijk als zo'n jongeling in een omgeving opgroeit, waarin oudere en wijzer geachte lieden zulke wandaden als slim gaan prijzen.

Hebben Meijer en F. zich gerealiseerd dat snelschaaktoernooien afgeschaft moeten worden - dan wel horden wedstrijdleaders vereisen - wanneer iedereen zo 'slim' is om in verloren stellingen met welk stuk ook of een pion op a7 de witte koning op een ander deel van het bord te gaan slaan en daarover glashard te gaan liegen tegen een wedstrijdleader? En als degene van wie de koning in goede stelling reglementair wél juist is geslagen tegenover de wedstrijdleiding bij hoog en bij laag volhoudt dat juist de tegenstander de kluit belazert? Een snelschaaktoernooi wordt dan een permanent schreeuw- en leugenfestijn. Niet de beste schaker wint, maar de 'slimste' boef. Goede schakers komen niet meer en geen hond heeft nog moeite, geld of prijzen over voor dit type 'sport'. Dat de reglementen zulke pogingen en liegen niet verbieden, lijkt me een zwak en zelfs bedenkelijk verweer. De reglementen spreken ook niet over het urineren op de borden tijdens de partij of het liegen over de uitslag.

Genoemde Meijer had nog een slotalinea in zijn brief waarin hij erop wijst dat Promotie in de top van de tweede klasse KNSB speelt en DD onderaan in de eerste klasse staat. Hij droomt zich al een wedstrijd DD - Promotie, waarbij ik tegen de jeugdcrimineel F. - die inmiddels kennelijk iets van schaken heeft geleerd - mag plaatsnemen en verheugt zich in een 'boeiende strijd'. (Overigens statistisch een hoogst-onwaarschijnlijk geval, temeer na de jongste overwinning van DD I). Meijer, zelf ook een slimmerik, verzuimt de bij die wedstrijd en die partij door Promotie/Zoetermeer te hanteren middelen te noemen. Terwijl uit zijn brief evenmin duidelijk wordt langs welke wegen Promotie/Zoetermeer, genoemde F. en hijzelf zo hoog zijn gestegen. De moraal van zijn brief roept de vrees op dat de Zoetermeerse zeden sinds het Delftse incident geen betere kant zijn opgegaan.

Hoe kan het ook anders. Zoetermeer is een heleboel beton in een moeras. De bewoners stammen niet alleen rechtstreeks af van het zompige fauna, maar zijn er in een proces sterke wederzijdse beïnvloeding wel in de buurt van gebleven, zo niet biologisch, dan wel moreel. Het is uit de geschiedenis van de Industriële Revolutie bekend dat wie de vertrouwde verbanden verlaat voor zo'n zielloze steenmassa een tragisch proces van identiteit- en normverlies, resulterend in anomalie, ondergaat. Het kan vele decennia duren voordat de beschaving naar het peil groeit van een oude stad, waarin de tradities van simpele eerlijkheid en fatsoen nimmer stadsrechten van node hebben.

Welnu, Zoetermeer hoort toevallig bij de Haagse schaakbond, al doet het in veel opzichten eerder aan Polen-West denken. Nu wij wat beter inzicht hebben in de fatsoensnormen van die lieden, dienen wij ernstig op onze hoede te zijn. Wie Promotie tegenkomt, passe vreselijk op. Men deinst daar voor niets terug en krijgt nog lof van de club- en soortgenoten ook. Dus eindig ik dit artikel met dezelfde Shakespeareaanse uitroep als mijn krantestuk over vals spel: 'O schande, waar is uw blozen?'

Jan Joost Lindner

OVER DE REGELS VAN HET SCHAAKSPEL

Met een tevreden gevoel heb ik in het clubblad van DD gelezen dat Jan Joost Lindner de leden van DD ernstig waarschuwt voor een groot gevaar dat hen bedreigt. Hij schildert in kleurrijke taal dat horden barbaren Zoetermeer ingenomen hebben en nu oprukken naar Den Haag. Ik kan mij goed voorstellen dat de gedachte "Promotie ad portas" Lindner beangstigt. Wij, barbaren uit Zoetermeer, hebben de laatste jaren na onze rooftochten langs de Haagse schaakclubs al heel wat punten mee naar huis terug kunnen nemen en nu dreigen wij om binnenkort ook DD 1 onder de voet te lopen. Volgens mijn informant is er zelfs sprake van paniek onder de laatste schakers die nog in het vervallen clubgebouw van DD aan de van Speykstraat huizen. De aanleiding voor deze opmerkelijke paniek blijkt een brief van mijn hand te zijn. Deze brief was een reactie op een uitstekend artikel van Lindner over "*De vreugde van het vals spelen*" in de Volkskrant van 31 december 1994. Wat was er aan de hand?

In Delft, in het begin van de jaren 80, had Henk Noordhoek de euvele moed om tijdens een snelschaakpartij tegen Lindner een loper van kleur te veranderen. Alles wint, moet Lindner gedacht hebben, en prompt zette hij zijn koning en prise voor Henk's spiksplinternieuwe loper. Noordhoek maakte Lindner hier beleefd op attent en toen gebeurde er iets bijzonders. Volgens Noordhoek en de ooggetuigen Willem Broekman en Gerhard Eggink ontplofte Lindner. Zelfs na zoveel jaren genieten ze nog zichtbaar na van die episode. Vals spelen brengt inderdaad veel vreugde met zich mee. Behalve bij Lindner merk ik. Hij moet in Delft des duivels geweest zijn. Waarom eigenlijk? Lindner had gewoon kalm moeten blijven, de wedstrijdleider erbij halen en de partij reconstrueren. Een schaker van zijn kaliber kan dat toch. En vanwaar dat verbale geweld waarmee hij Noordhoek te lijf ging? Deze situatie overziend begint het mij te dagen waarom Willem van Hanegem eist dat teamgenoten bij een opstootje onmiddellijk om hun ploeggenoot heen gaan staan en hem in bescherming moeten nemen tegen al te agressief gedrag van tegenstanders. Een enkele tegenstander wordt namelijk tijdelijk ontoerekeningsvatbaar.

De logica die Lindner in zijn DD stukje hanteert zou een Russell of een Wittgenstein niet misstaan. Laat ik mij hier tot de essentie van zijn verhaal beperken. Lindner komt na een bij tijd en wijle weergaloos betoog tot de slotsom dat mensen die illegale zetten doen het einde van het snelschaken zouden inluiden. Onzin natuurlijk. Een schaker die zo'n grap meer dan een keer uithaalt zal op den duur geen tegenstanders meer vinden en zo zelf zijn probleem oplossen. We kunnen een voorbeeld nemen aan de Effectenbeurs waar handelaren die hun mondelinge afspraken te vaak vergeten letterlijk van de vloer afgelopen worden. Een uitstekende methode om iemand definitief weg te krijgen. Het verbaast mij dat de Haagse DD spelers niet gezamenlijk op die manier de Rotterdammer Hans Böhm voorgoed van het schaakpodium verwijderd hebben.

Ik ben nu in het gelukkige bezit van vier schilderijen over de gebeurtenissen in Delft. Twee van de direct betrokkenen en twee van ooggetuigen. Het valt mij op dat drie van deze schilderijen enige gelijkenis vertonen. De vierde is een abstract. Nu roept de abstracte schilder dat hij de begaafdsten is, de grootste kwasten heeft én in het bezit is van een vlijmscherpe pen, waarna hij de briljante conclusie trekt dat zijn schilderij dus als enige de Delftse affaire juist weergeeft. Toevallig ken ik de schilder van dit abstract van een schaakpartij uit de bekerwedstrijd die Promotie in 1992 tegen DD speelde. Het frappeerde mij dat hij na afloop een andere partij gezien bleek te hebben dan ik. Ik kreeg toen de indruk dat hij niet gemakkelijk voor een andere rede dan de zijne vatbaar was. Het schilderij dat ik nu van Lindner in mijn bezit heb bevestigt dat beeld.

Ik moet toegeven dat het Delftse incident mij wel aan het denken gezet heeft. Tot voor kort dacht ik dat de regels van het schaakspel voor zich zelf spraken, maar nu weet ik wel beter.

Hans Meijer

Wat zeggen de regels van het schaakspel van de Wereldschaakbond FIDE (1 maart 1989) over de snelschaakpartij tussen Lindner en Noordhoek (begin jaren 80). Officiële vertaling van de Koninklijke Nederlandse Schaakbond (maart 1989).

Voorwoord

De spelregels kunnen niet alle mogelijke situaties regelen, die tijdens een partij kunnen voorkomen. Evenmin kunnen ze alle administratieve kwesties regelen. In situaties die niet nauwkeurig door een Artikel van de Spelregels worden geregeld moet het mogelijk zijn om tot een juiste beslissing te komen door soortgelijke situaties in overweging te nemen die wel in de spelregels behandeld worden.

Er wordt in de spelregels van uit gegaan dat wedstrijdleiders de vereiste bekwaamheid, een gezond oordeel en volstrekte objectiviteit bezitten. Een te nauwkeurige beschrijving van een regel zou de wedstrijdleader zijn vrijheid van oordelen kunnen ontnemen en hem verhinderen de oplossing van een kwestie te vinden, die wordt voorgeschreven door eerlijkheid, logica en bijzondere factoren.

Fide-reglement voor 5 minuten-partijen.

De gewonnen partij

8. Een partij is gewonnen door de speler:

b) wiens tegenstander verklaart dat hij opgeeft;

c) wiens tegenstander een onreglementaire zet voltooit (zie art. 17), hierin begrepen een zet waarmee het schaak van zijn koning niet wordt opgeheven of waardoor zijn koning schaak komt te staan, maar slechts dan wanneer de speler de winst opeist voordat hij zelf een stuk aanraakt. In plaats van deze procedure is het toegestaan, dat een speler de koning van zijn tegenstander slaat, indien deze zijn koning schaak laat staan of een zet doet waardoor zijn koning schaak komt te staan.

d) indien de vlag van zijn tegenstander het eerst valt voordat de partij op een andere manier is geëindigd.

9. Een speler moet zelf de winst opeisen door onmiddellijk beide klokken stil te zetten en de wedstrijdleader in te lichten. Bij het opeisen van winst op grond van art. 8d), dient - nadat de klokken zijn stilgezet - de vlag van de speler niet en die van zijn tegenstander wel gevallen te zijn. Indien beide vlaggen zijn gevallen, wordt de partij remise verklaard. Zie art. 10c).

De onbesliste partij

10c) als de vlag van een speler valt, nadat de vlag van de andere speler reeds gevallen was, zonder dat de winst opgeëist was;

Diversen

14. In geval van een geschil mag een speler de klokken stilzetten om de wedstrijdleader te informeren en hem om een beslissing te vragen. Alle bepalingen van dit Reglement zijn onderworpen aan de interpretatie van de wedstrijdleader, wiens beslissingen bindend zijn.

16. De wedstrijdleader mag de klokken niet bedienen, behalve in het geval van een geschil of indien beide spelers hem dit verzoeken.

17. Onreglementaire zetten die door beide spelers niet zijn opgemerkt, kunnen achteraf niet gecorrigeerd worden; ook kunnen zij achteraf niet leiden tot een winst op grond van Art. 8c).

Postscriptum

Had Noordhoek soms toch gelijk? In overeenstemming met regel 8c) won Noordhoek de partij. Lindners koning stond schaak en Noordhoek was aan zet. Artikel 17) verhinderde dat Lindner nog verhaal kon halen. Willem Broekman zag dat Noordhoek's looper enkele zetten voor het einde van de partij van 'kleur' veranderde. Gerhard Eggink hoorde Noordhoek 'Sorry, u staat schaak!' zeggen en de winst opeisen. De letter van het reglement geeft Noordhoek het punt.

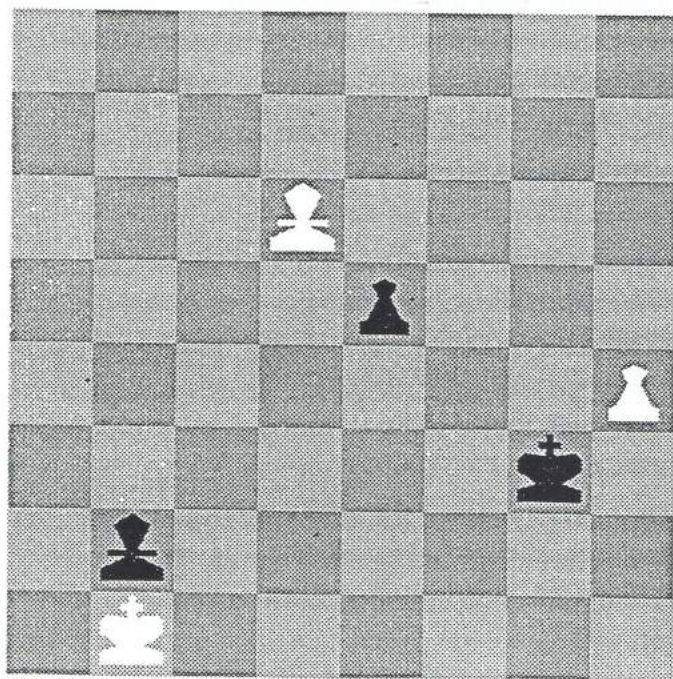
Doet de geest van het reglement dit ook? Het voorwoord van het reglement eist dat een wedstrijdleader zich laat leiden door eerlijkheid, logica en bijzondere factoren. Artikel 14) geeft hem de benodigde ruimte voor het interpreteren van het reglement. Was dat voldoende om Lindner het punt te geven? Gaarne uw opinie!

DIAGRAMMEN

Daartoe aangemoedigd door een boekbespreking in Schakend Nederland (SN) bestelde ik een bundel met studies van Ignace Vandecasteele. Volgens de aanwijzingen in SN stuurde ik een briefkaart naar zo'n muzikaal klinkend Vlaams adres. Het was mij niet duidelijk hoe ik de gevraagde f 40,= over moest maken en daar informeerde ik dus naar. De heer Vandecasteele schreef dat het verreweg het simpelste was om vier biljetten van tien gulden in een geplooid brief te stoppen. Op die boodschap heb ik een tijdje gestudeerd. "Wat is in vredesnaam een geplooid brief?" vroeg ik mij af. Misschien kun je die in België in de kantoorboekhandel kopen en worden ze gebruikt om smeergelden in te verzenden. Flauwe grap is dat natuurlijk, neem mij niet kwalijk. Feit is dat ik de hulp van mijn vrouw nodig had om tot het inzicht te komen dat een geplooid brief niets anders is dan een dubbelgevouwen velletje papier in een enveloppe. Het is me wat als je bijna dezelfde taal spreekt.

Inmiddels ben ik ondanks alles de tevreden eigenaar geworden van "64 studies op 64 velden." De meeste van die studies zijn zware kost, te zwaar voor mij. Mijn aandacht werd meer getrokken door de eigenaardige diagrammen, die mijn geheugen op een aangename manier activeerden. De opgeroepen herinneringen zijn weliswaar niet allemaal even prettig, maar omdat ze zo oud zijn zorgen ze toch voor een gevoel van weemoed.

Kijkt u eerst maar eens naar een voorbeeld. Het is een copie op werkelijke grootte. De oplossing speelt in dit verhaal eigenlijk geen rol, maar voor de geïnteresseerden heb ik de auteursoplossing meegecopieerd..

0040.11 b1 g3 +
Wit aan zet wint

1. h5 Ld4
2. h6!

en niet 2.Lc5? Lxc5 3.h7 Lf8 4.h7 Lg7.

Met twee varianten:

A. 2. ... Kg4
3. Lc5! Lc3

3...Lxc5? 4.h7

4. Kc2 La1
5. Lb4

5.La3? is onvoldoende: 5...e4 6.Lb2 Lxb2 7.Kxb2 e3 met remise.

5. ... e4
6. Lc3 Lxc3
7. Kxc3 e3
8. h7 e2
9. Kd2

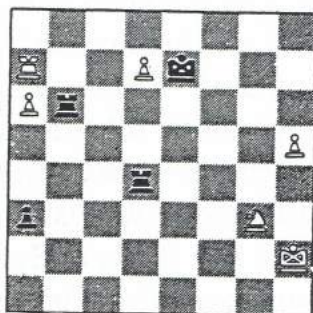
En wint, ook na:

B. 2. ... Kf3
3. Lf8!

En nu niet: 3.Lc5? Lc3 4.Kc2 La1 5.Lb4 e4 6.Lc3 Lxc3 7.Kxc3 e3 8.h7 e2 9.Kd2 Kf2 met Remise.

3. ... e4
4. Lg7 e3
5. Lxd4 e2
6. Lc3

Dit diagram deed mij denken aan de onmogelijke schepsels die Schaakbulletin een poosje heeft gebruikt. Ook daar geef ik een voorbeeld van.

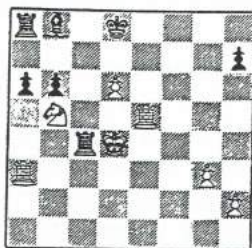

Dit is een studie van Djaja en ik haalde hem uit een artikel van JanHein Donner over de Schaakolympiade van 1972 in Skopje. De opdracht is wit speelt en maakt remise.

Voor de echte schakers geef ik toch de oplossing maar weer: **1 Pf5, Kd8 2 Ta8, Kd7: 3 a7, Ta4 4 Tg8, Tba6**. Donner geeft hier aan dat Keres, de beide Byrne's, Lothar Schmidt, Bisguier en hijzelf, gezamenlijk meer dan een half uur naar de stelling hadden zitten turen zonder de oplossing: **5 Ph6** te vinden. Als zwart het paard niet slaat houdt wit eeuwig schaak via de g-lijn.

Dezelfde Donner zorgde er met een van zijn legendarische uitvallen voor dat deze diagrammen werden afgeschaft. Hij eiste, op de gebruikelijk hoge toon, dat zijn bijdragen er niet langer door zouden worden ontsierd. In plaats daarvan vroeg hij een ruimte blank te laten. Bij wijze van grap heeft de redactie dat een keer gedaan. Tegelijk werd echter haastig gezocht naar een andere oplossing.

Aan de aanvankelijke keuze voor die gewraakte diagrammen zit een belangwekkend verhaal vast. In 1968, toen we met Schaakbulletin begonnen, was het nog gebruikelijk om diagrammen te laten zetten. Daar hadden wij geen geld voor, wij werkten met het zogenaamde offsetprocede. Wim Andriessen was toen nog technisch tekenaar en hij bedacht een manier om de diagrammen zelf te maken. Helaas was die nogal bewerkelijk. Uit een ander tijdschrift werden om te beginnen alle diagrammen geknipt. Meestal werd de Deutsche Schachzeitung daarvoor gebruikt. Een van die diagrammen, liefst een betrekkelijk lege uit de eindspelrubriek bijvoorbeeld, werd als ondergrond gebruikt. De andere diagrammen werden van achteren voorzien van een tweezijdige plaklaag en dan werd het nieuwe diagram, figuur na figuur, bij elkaar geknipt en geplakt. Het plakken gebeurde met behulp van een instrument dat een beetje leek op een kroontjespen. Er was maar weinig voor nodig om de afzonderlijk stukken te beschadigen. Als er een scheef zat kreeg je hem niet meer recht en kon je weer opnieuw beginnen. Het resultaat zag er zo uit.

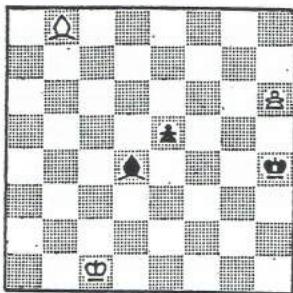

Deze stand is uit de partij Bronstein-Saizew, die werd gespeeld te Berlijn in 1968. Om voor de hand liggende redenen hadden wij een zekere voorkeur voor stellingen met weinig stukken op het bord. Zwart heeft zojuist zijn 31e zet (Tc4:) uitgevoerd. Wit won door die toren niet te pakken: **32 Kd5** (32 Kc4:?, ab5: 33 Kb4, Ld6:) .., **Tc5** 33 **Ke6, Te5: 34 Ke5:, Kd7** 35 **Kd5, a5** 36 **Ta4, h5** 37 **Tf4** 1-0.

Goed dat plakken was dus een ongelooflijk rot werk. Ik herinner mij dat zelfs de eerste mevrouw Andriessen, die niet eens kon schaken, erbij hielp. Toen er ergens in Oost-Europa een soort wrijfdiagram beschikbaar kwam, werd daarop haastig overgeschakeld. Esthetische overwegingen werden resoluut terzijde geschoven. Pas later kwamen er ook normale wrijfdiagrammen beschikbaar en dat viel ongeveer samen met de beschreven uitval van Donner. Hij had een geweldig gevoel voor timing.

Inmiddels worden de diagrammen in de betere tijdschriften 'gegenereerd' door computers. Laat niemand beweren dat er geen vooruitgang in de wereld is.

Als u nog wat energie over hebt, wil ik nog even terug naar de studie van Vandecasteele. Die studie deed mij denken aan een veel mooiere van Heuäcker uit 1930.

White wins.

(Dit type diagram wordt in Hongarije veel gebruikt.) De oplossing gaat als volgt: **1 La7, La1** 2 **Kb1, Lc3** 3 **Kc2, La1** 4 **Ld4!!**, **Ld4** 5 **Kd3, La1** 6 **Ke4** en wint.

10-3-'94

fh/dia

TEST UW KENNIS VAN DE SPELREGELS

Met de regelmaat van de klok wordt de schaakwereld opgeschrikt door situaties die een grondige kennis van de regels van het schaakspel vereisen om een afgewogen oordeel te kunnen vellen. In de externe competitie is Promotie de afgelopen tijd twee keer op de klippen van deze spelregels te pletter gelopen. Onvoldoende kennis van het wedstrijdreglement brak ons tegen de Lange Rochade op. In Alkmaar lieten Eelco Kuipers, Manuel Nepveu en ik hierdoor na enige absurde avonturen een eerste wedstrijdpunt liggen. Bij de Pion in Groesbeek leverde Promotie een tweede wedstrijdpunt in. Daar lukte het de tegenstander van Jan Kalkwijk om met een flitsende combinatie niet alleen Kalkwijk mat te zetten maar tevens zichzelf schaak. Helaas staat het reglement niet toe dat iemand na het opgeven van zijn partij nog verhaal bij de wedstrijdleider haalt. Het lijkt mij dan ook een goed idee de leden van Promotie eens een toets voor te leggen waarmee zij hun kennis van de spelregels kunnen testen. Hier volgen drie hersenkrakers.

Een van onze clubgenoten, Henk Noordhoek natuurlijk, stootte geruime tijd geleden tijdens een wedstrijd in Amsterdam eens zijn koning met zijn mouw van het bord. Hij plaatste de koning echter op g1 in plaats van op h1 terug. Noordhoek won de partij met dank aan zijn verkeerd geplaatste koning. Had zijn tegenstander deze 'onreglementaire zet' aan kunnen vechten? Zo ja tot op welk moment. Hoe had de partij voortgezet moeten worden?

Enkele jaren later tijdens het Zoetermeers Denksportkampioenschap deed zich de volgende situatie voor. Een witte pion was op een van de borden naar de laatste rij opgerukt. De eigenaar van deze pion kon nog net voordat zijn vlag viel dame roepen, waarna hij de winst van de partij claimde. Zijn tegenstander stond immers mat. Henk Noordhoek, wie anders, zat achter de zwarte stukken. Volgens Henk was die pion helemaal geen dame en was er dus totaal geen sprake van mat. De partij moest zijns inziens voortgezet worden ware het niet dat zijn tegenstanders vlag al gevallen was. Wie had gelijk? U bent de wedstrijdleider. Over vijf minuten begint de volgende ronde. Welk besluit neemt u? Als aanvullende informatie geef ik u mijn overwegingen. Ik besloot indertijd, om naar de geest van het schaakspel, het punt aan Noordhoeks tegenstander te geven. De pion was in mijn ogen in hogere zin een dame en Noordhoek stond dus mat. Wat had Noordhoeks tegenstander moeten doen als zijn dame nog op het bord had gestaan en er geen andere witte dame in de zaal voorhanden was? Zou een omgekeerde toren in plaats van een dame ook goed geweest zijn? Zo ja, waarom zou een pion op zijn kant dan niet voldoen? Of een pion die rechtop staat?

Nu een volstrekt hypothetische situatie. Als protagonisten zullen we Henk Noordhoek en Manuel Nepveu nemen. Noordhoek omdat hij op de een of andere manier altijd in dit soort situaties verzeild raakt en Nepveu omdat deze rol hem op het lijf geschreven is. De volgende situatie doet zich voor. Henk breekt zijn partij tegen Manuel in gewonnen positie af. Hij geeft zijn zet af en gaat tevreden naar huis. Thuis ontdekt hij tot zijn grote schrik dat Manuel remise door drie maal herhaling van dezelfde stelling kan opeisen. Henk vertrouwt er echter op dat Manuel de partij wel op zal geven en hij besluit op de clubavond toch maar achter het bord plaats te nemen. U bent wedstrijdleider. Manuel geeft niet op. De envelop gaat open. U wordt nu achtereenvolgens geconfronteerd met de volgende drie, zoals reeds gezegd volstrekt hypothetische, scenario's:

Henk voert zijn afgegeven zet op het bord uit. Manuel ziet deze zet en claimt remise vanwege het drie maal herhalen van dezelfde stelling. Vervolgens voert hij zijn zet op het bord uit. Henk eist dat de partij wordt voortgezet. U wordt erbij gehaald. Wat doet u?

Henk voert zijn afgegeven zet op het bord uit. Manuel ziet deze zet. Een brede grijns verschijnt op zijn gezicht. Hij claimt remise vanwege het drie maal herhalen van dezelfde stelling. Henk fronst zijn wenkbrauwen. Hij kijkt Manuel verbaasd aan. Met een superieure glimlach voert Manuel dan zijn zet op het bord uit. Henk eist nu dat de partij voortgezet wordt. U wordt erbij gehaald. Welke beslissing neemt u?

Henk voert zijn afgegeven zet op het bord uit. Manuel ziet deze zet en claimt remise vanwege het drie maal herhalen van dezelfde stelling. Henk fronst zijn wenkbrauwen en veinst onbegrip.

Manuel voert enigszins verbaasd zijn zet op het bord uit en merkt op dat deze stelling toch echt voor de derde keer op het bord verschijnt. Henk laat Manuel dan op vriendelijke doch besliste toon weten dat zijn claim op remise volgens het Fide reglement nu is komen te vervallen. Manuel heeft immers zijn zet op het bord uitgevoerd hetgeen tegen de letter van het reglement is. Henk eist dat de partij voortgezet wordt. Zoals bekend staat Henk gewonnen. Nadat Manuel van het plafond af geholpen is en het gat in het plafond provisorisch is gerepareerd wordt u erbij gehaald. Wat beslist u?

Op gevaar af dat ik door Manuel aan zijn pen geregen wordt wil ik een lans breken voor Henk. Natuurlijk heeft Manuel het recht om remise op grond van stellingsherhaling op te eisen maar is dat in een totaal verloren stelling ethisch wel verantwoord? Zou het niet van grootheid getuigen als hij de partij niet eens voortgezet had maar meteen, nog voordat de envelop open ging, opgegeven had? Ik moet echter oppassen met wat ik hier schrijf. Het is mij al eens overkomen dat ik voor Henk in de bres sprong en op een hoop gegooid werd met tasjesrovers en ander geteisem. Laat ik op mijn hoede zijn. Ook Manuel beschikt over een vaardige en soms scherpe pen en voordat ik er erg in heb is hij vergeten dat het hier pure fictie betreft.

Hans Meijer

Wat zeggen de spelregels van de wereldschaakbond de FIDE in de officiële vertaling van de KNSB over deze situaties (1/3/89):

Artikel 3. Het recht om te zetten

3.2. Men zegt dan een speler "aan zet" is, wanneer de zet van de tegenstander voltooid is.

Artikel 5. De loop der stukken

5.6 De pion.

(d) Een pion die de laatste rij bereikt, moet als onderdeel van dezelfde zet onmiddellijk worden vervangen door een dame, een toren, een loper of een paard van dezelfde kleur van de pion, naar keuze van de speler en ongeacht welke andere stukken er nog op het bord staan. Deze vervanging van een pion door een ander stuk wordt "promotie" genoemd; het door promotie verkregen stuk werkt onmiddellijk.

e) Als tijdens een wedstrijd een nieuw stuk, dat nodig is voor promotie, niet onmiddellijk beschikbaar is, mag de speler de klokken stilzetten om hulp te vragen van de wedstrijdleider. Indien zulk een verzoek niet is gedaan en de speler toch zijn zet doet en zijn klok stilzet zonder de gepromoveerde pion door een nieuw stuk te vervangen moet hem een waarschuwing of een disciplinaire straf zoals het vermeerderen van zijn reeds gebruikte bedenktijd worden opgelegd. In ieder geval moet de verbruikte bedenktijd van zijn tegenstander worden verminderd tot die welke bereikt werd onmiddellijk voordat de speler zijn klok stilzette, terwijl de stand op het schaakbord moet worden teruggebracht tot die welke op het bord was voor de speler zijn pion verplaatste en de klok van de speler die nu aan zet is moet weer in gang gezet worden. De speler moet daarna zijn zet op de juiste wijze uitvoeren zoals beschreven in artikel 5.6 (d).

Artikel 8. Onregelmatigheden

8.2. Indien er tijdens een partij een of meerdere stukken per ongeluk van hun plaats geraakt en niet op de juiste plaats teruggeplaatst zijn, wordt de stelling teruggebracht tot die van voor de verplaatsing, waarna de partij wordt voortgezet. Als die stelling niet kan worden gereconstrueerd, moet de partij ongeldig worden verklaard en een nieuwe partij worden gespeeld.

Artikel 10. Het einde van de partij

10.2 De partij is gewonnen door de speler wiens tegenstander verklaart dat hij opgeeft. Het opgeven beëindigt de partij onmiddellijk.

10.5 De partij is remise op verlangen van de aan zet zijnde speler indien dezelfde stelling voor de derde maal:

a) Op het punt staat te verschijnen als hij eerst aan de wedstrijdleider bekend maakt van plan te zijn deze zet te doen en deze zet op zijn notatieformulier opschrijft; of

b) juist bereikt is,

telkens met dezelfde speler aan zet.

De stelling wordt geacht dezelfde te zijn als gelijksoortige stukken van dezelfde kleur dezelfde velden bezetten en als met al deze stukken dezelfde zetten mogelijk zijn, met inbegrip van het recht te rokeren of een pion en passant te slaan.

De Opening

Deze maand behandel ik een opening waarin wit het gevaarlijke Marshall-gambiet probeert te omzijken en waarin zwart echter toch de zet d7-d5 probeert te spelen. Het idee is echter ietwat dubieus.

De zetten zijn:

1.e4 e5 2.Pf3 Pc6 3.Lb5 a6 4.La4 Pf6 5.0-0 Le7 6.Te1 b5 7.Lb3 0-0 8.a4 (De anti-Marshall zet) **8...Tb8?! 9.ab5 ab5 10.c3**

Hier is ook A). 10.d4 of B). 10.Pc3 wel aanbevolen. Dit zijn de volgende voorbeelden:

- A1). 10...ed4?! 11.e5 Pg4 12.h3 Ph6 13.Lh6 gh6 14.Pd4 Pd4 15.Dd4 Tb6 16.c3?! Dg6, met goed tegenspel voor zwart, Ader-Pizzi, kampioenschap van Chili 1960. Na 16.Pc3! is wit echter in het voordeel.
- A2). 10...Pd4 11.Pd4 ed4 12.e5 Pe8 13.c3 dc3 14.Pc3 d6 15.Df3 de5 16.Te5 b4 17.Pe4 (of 17.Pd5 Le6) 17...Lf6 (En wit heeft te weinig compensatie) 18.Tc5 Lb7 19.Pf6 Pf6 20.Df4 Ld5 21.Ld5 Pd5 22.Dd4 c6 23.Tc6 De8 24.Lh6 gh6 25.Dd5 De2 26.Db3 Tfe8 27.h3 Dd2 28.Tf6 Te1 29.Te1 De1 30.Kh2 De5 31.Dg3 Dg3 32.fg3 Kg7 33.Tf4 b3 34.Tf3 h5 35.Kg1 Tb5 36.Kf2 f5 37.Ke2 Kf6 38.Kd2 Ke5 39.Kc3 Ke4 40.Tf4 Ke3 41.Kc4 Tb7 42.Tf5 Tg7 43.Kb3 1-0, Rietz-Leisebein, cr DDR 1986.
- B). 10.Pc3 d6 11.Pd5 (11.h3 Ld7 12.d3 Kh8 13.Le3 De8 14.d4 b4 15.Pd5 Ld8 16.Lg5 ed4 17.Lf6 gf6 18.Pd4 De5 19.Pc6 Lc6 20.f4 De8 21.Dd4 Ld5 22.ed5 Db5 23.La4 Db7 24.Lc6 Dc8 25.g4 Tb6 26.f5 Kg7 27.Ta8 Tb8 28.Tea1 Le7 29.De4 Ld8 30.T1a7 h6 31.Kg2 Kh7 32.Kg3 b3 33.c3 Kg7 34.De3 Tg8 35.Kf4 Th8 36.Lb7 Db7 37.Tb7 Tb7 38.Kf3 Tf8 39.Ta4 Th8 40.Te4 Tb6 41.Te8 Te8 42.De8 Tb8 43.h4 1-0, Steiner, Lajos-Vidmar, Milan jr., Maribor 1934) 11...Lg4 12.c3 Dd7 13.h3 Lh5 14.d3 Ta8 15.Ta8 Ta8 16.g4 Lg6 17.Pe3 Pa5 18.Lc2 Pe8 19.d4 ed4 20.cd4 Lf8 21.Ph4 Pf6 22.Df3 Te8 23.Phf5 Pc6 24.Td1 Pb4 25.Lb1 De6 26.Ld2 d5 27.e5 Pe4 28.Lb4 Lb4 29.Le4 de4 30.De4 La5 31.Ta1 Lb6 32.Ta8 f6 33.Te8 Le8 34.Pd5 Ld7 35.Pb6 Db6 36.Dd5 De6 37.ef6 gf6 38.b4 Kf7 39.De6 Le6 40.Pe3 c6 41.Kg2 Kg6 42.Kg3 La2 43.f4 Lb1 44.f5 Kf7 45.Kf4 h6 46.h4 La2 47.g5 hg5 48.hg5 fg5 49.Kg5 1-0, Fuchs, Bruce-Kovacs, Lublin Y: 1969

10.c3 d5

Andere zetten zijn ook geprobeert, resultaat heeft het nog niet opgeleverd:

- A). 10...Lc5 11.d4 Lb6 12.Pe5 Pe5 13.de5 Pe8 14.Lf4 De7 15.Pd2 Kh8 16.Pf1 f6 17.Pe3 fe5 18.Lg3 Le3 19.Te3 Pf6 20.Lc2 d6 21.Ta7 Le6 22.Da1 Ph5 23.Da5 Tf7 24.Ld1 Pf4 25.Lf4 ef4 26.Te1 Dg5 27.Lf3 Lh3 28.Tb7 Te8 29.Db5 Db5 30.Tb5 Lf5 31.Ta1 Ld7 32.Tba5 Tfe7 33.Ta8 g6 34.Te8 Le8 35.g3 g5 36.gf4 gf4 37.Lg2 Kg7 38.f3 Kf6 39.Td1 Lf7 40.b4 Te5 41.Td4 Le6 42.Td2 Tg5, 1-0, Timmerman, Gert-Van Schijndel, cr NL Y: 1983.
- B). 10...d6 11.d4 ed4 12.cd4 Lg4 13.Pc3 Dd7 14.d5 Pe5 15.Pe5 de5 16.f3 Lh5 17.Le3 Pe8 18.Ta7 Pd6 19.g4 Lg6 20.De2 Pc8 21.Ta6 h5 22.h3 hg4 23.hg4 Ld6 24.Lc2 f6 25.Ld3 Le8 26.Tea1 b4 27.Pa4 De7 28.Df2 La4 29.T1a4 Pb6 30.T4a5 Kh7 31.Lb6 cb6 32.Tb6 Tb6 33.Db6 Kg6 34.Kg2 Tc8 35.Ta7 Df8 36.Dg1 Dh8 37.f4 Dh4 38.f5 Kh7 39.Dh2 Dh2 40.Kh2 Kh6 41.Kg3, 1-0 Kasperek-Eberle, Jan, Naleczow open 1989.

11.ed5 Pd5 12.Pe5 Pe5 13.Te5 Pf6

De oude Marshall-zet. Na 13...c6 14.d4 Ld6 15.Te1 moet wit vanwege de open a-lijn betere kansen hebben dan in de "echte" Marshall-variant:

- A). 15...Dh4 16.g3 Dh3 17.Dd3 [17.Te4 is een mogelijkheid, ik heb er geen voorbeelden van. Goed is ook: 17.Le3 h5 18.Df3 h4 19.Ld5 cd5 20.Pd2 hg3 21.hg3 Tb6 22.Ta7 Lb8 23.Ta8 Lb7 24.Ta5 Tg6 25.Dg2 Dd7 26.Pb3 Dc6 27.Pc5 Lc8 28.Pd3 Db6 29.Taa1 Lf5 30.Pe5 Le5 31.de5 Dc6 32.Ld4 De6 33.Te3 Lh3 34.Df3 Lf5 35.Dg2 Le4 36.f3 Lf5 37.g4 Dd7 38.b4 Tc8 39.Ta5 Tcc6 40.Kf1 Le6 41.De2 Tc4 42.Ke1 Th6

43.Kd2 Dc6 44. Ta1 Dc8 45.Td3 Tc6 46.Kc2 Ld7 47.Tdd1, 1-0, *Copie.J-Paternoste.R, cr 1987*] 17...h5 (17...Lf5 18.Df1 Dh5 19.Le3 Lh3 20.Ld1 Df5 21.De2 Tbe8 22.Pd2 Dg6 23.Dh5 Dd3 24.Le2 Dc2 25.Tac1 Db2, 0-1, Schmidt-Litkevicz ,cr 1967) 18.Lc2 g6 19.Df1 Dd7 20.Lh6 Te8 21.Pd2, 1-0, *Pisani-Paternoste, cr 1986*

- B). 15...Tb7 16.Pd2 Te7 17.Te7?! (Beter is 17.Pe4! en wit moet in het voordeel zijn) 17...De7 18.Pf1 Kh8 19.Ld2 f5 20.Df3 f4 en zwart had compensatie, Haag-Kurtes, Budapest 1966.

14.d4 Ld6 (zie diagram 1) Variant A)

15.Te1 Pg4 16.h3 Dh4 17.Df3

Slecht is 17.Le3? Lh2 18.Kh1 Lf4 19.Dd2 Le3 20.fe3 Pf2 21.Kg1 Ph3, met winnende aanval, Smailbegovic-Minic, Sarajevo 1967.

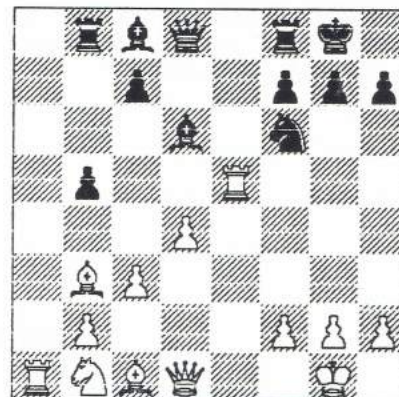
17...Pf2 18.Ld2

Verliezend is 18.Df2? wegens 18...Lh2; op 18.Te2 volgt 18...Pg4! De "normale" weerlegging uit de Marshall-variant 19.g3 is dan onmogelijk.

18...Lb7! (In de "normale" Marshall heeft zwart deze zet niet)

19.Df2

DIAGRAM 1

Na 19.d5? Lc5 20.Kh2 Lc8 21.Pa3 Tb6 22.d6 Ld6 23.Kg1 Ph3 24.gh3 Lc5 25.Kh2 Tf6 26.Te4 Tf3 27.Th4 Tf2 28.Kg3 Td2 29.Th5 Ld6 30.Kf3 Tb2 31.Ld5 g6 32.Th4 Le6 33.Lc6 Tb8 34.Pb1 Tb6, wint zwart in: Ripper-Leisebein, Peter, cr DDR 1987

19...Lh2! 20.Kf1 Lg3 21.Dg1 Tbe8! 22.Te3 Te6 23.d5 Tf6 24.Tf3 Tf3 25.gf3 Te8 26.Pa3 Lc8 27.Le3 Lf5 28.Pc2 Ld3 1/2 Preussner-Leisebein, Peter, cr 1985

Variant B)

15.Te2!? Ph5

Andere mogelijkheden zijn:

- A). 15...Lb7 16.Pd2 Dd7 17.f3! Tbe8 18.Pf1 c5 19.dc5! Lc5 20.Le3 met voordeel voor wit: Hazai-Nikolac, Maribor 1985; ook na 18...Pd5!? 19.Le3 staat wit wat beter.
- B). 15...Pg4 16.h3 Dh4 17.De1 Lh2 18.Kf1 Pf6 19.Te3 Lf5 20.Pa3 Tbe8 21.De2 c6 22.Pc2 Lf4 23.Te8 Te8 24.Pe3 Lg4 25.Pg4 Te2 26.Ke2 Ld6 27.Ta8 Lf8 28.Pe5 Pd5 29.Le3 De7 30.Pc6 Pf4 31.Kd1 De4 32.Lf4 Dc6 33.Ta7 Dg2 34.Tf7 Df1 35.Kc2 Df2 36.Ld2 Df7 37.Lf7 Kf7 38.Kd3 Ke6 39.Ke4 h6 40.b3 g5 41.c4 bc4 42.bc4 Le7 43.d5 Kf7 44.Kf5, 1-0, Caamano-Sundermann, cr 1992

16.Le3 Lg4

Dit lijkt tenslotte onvoldoende kansen te bieden, maar is er beter? Na 16...Kh8 17.Pd2 f5 18.Te1! Pf6 19.f3 f4 20.Lf2 is wit in het voordeel en ook 16...Lb7 17.Pd2 Kh8 18.Te1! Dh4 19.Pf1 f5 20.f3 f4 21.Lf2 Pg3 22.Dd3 Dg5 23.Le6 is voordelig voor wit. Deze varianten zijn in de "normale" Marshall-variant door de hongaar Hazai aangegeven.

17.f3 Dh4 18.g3 (Zie diagram 2)

Onduidelijk is 18.fg4?! Lh2 19.Kf1 Pg3 20.Ke1 Dg4

18...Pg3 19.Tg2 Lh3 20.Lf2! (Het zwarte initiatief bleek uiteindelijk onvoldoende) 20...Lg2 21.Kg2 Pf5 22.Lh4 Pe3 23.Kg1 Pd1 24.Ld1 Ta8 25.Pa3 b4 26.cb4 Tfb8 27.Tb1 Tb4 28.Pc2 Tb3 29.Pe1 Tb5 30.Le2 Tba5 31.Pc2 Lh2 32.Kh2 Th5 33.Kg3 g5 34.Lg5 Tg5 35.Kf2 Te8 36.Pe3 Th5 37.Pg4 Kf8 38.Tc1 Te7 39.Tc2 Th1 40.Lf1 Th5 41.Lg2 Tb5 42.Pe5 Tb6 43.f4 Kg7 44.Pc6 Te6 45.d5 Tf6 46.Ke3 Th6 47.Pd4 1-0, Dunhaupt, Heinz-Wilhelm-Lehikoinen, Pertti, cr 1984

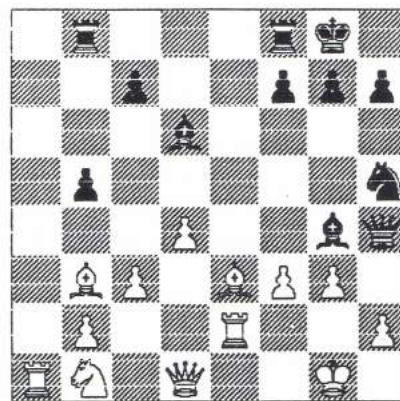

DIAGRAM 2

Reacties zie ik graag tegemoet:

Jacques Vermeulen

WIJKS VLAMT IN GRONINGEN

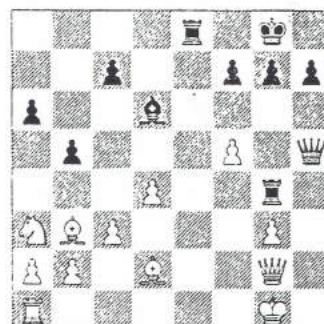
Uit het Koop Tjuchem Toernooi dat in december 1994 in Groningen gehouden werd twee partijtjes van onze lokale coryfee Wendel Wijks.

Wijks, W - Kleywegt, J C55
1.e4 e5 2.d3 d6 3.c4 c6 4.d3 e7
5.O-O d6 6.c3 O-O 7.f1 g4 8.b2 a6
9.b3 b5 10.f1 a5 11.c2 c5 12.h3
h5 13.g3 g6 14.h4 c6 15.hf5
d7 16.f4 d8 17.f1 b6 18.h1 ad8
19.fxe5 dxe5 20.g5 e6

21.d7g7 g7g2 22.f6+ g8 23.c1 1-0

Sternau, A - Wijks, W C89
1.e4 e5 2.d3 d6 3.b5 a6 4.a4
d6 5.O-O e7 6.f1 b5 7.b3 O-O
8.c3 d5 9.exd5 dxd5 10.dxe5 dxe5
11.fxe5 d6 12.d4 d6 13.f1 d4
14.g3 f6 15.f4 h6 16.e2 f5
17.g2 ae8 18.d2 e4 19.fxe4
fxe4 20.f5 h5 21.h3 fe8 22.hxg4
fxg4 23.a3

23...f2 24.d1 fxg2+ 25.fxg2
fxg3+ 26.f1 h3+ 27.f1
0:1

De redactie

SCHAKEN IN DE ONDERBOND.

Ik realiseer me dat bovenstaande heading natuurlijk de wenkbrauwen van menigeen doet fronsen. Zeker die, van onze Grote Bonders. Heeft Oom Manuel zelf ons, nietige schepselen, voortkruipend in de benedenmaatse Onderbond, niet voorgehouden, dat we, eenmaal de Onderbond ontstegen, het Walhalla van de Schaaksport zouden betreden? En wordt ons niet, in iedere les, die Oompje geeft, voorgehouden, dat wij, nietige Onderbonders, geen flauw benul hebben, wat het eigenlijke Schaken, met een hoofdletter, inhoudt?

De rebellerende gedachte dringt zich bij mij op, dat je misschien ook gewoon, voor je plezier, in de Onderbond kunt schaken, zonder veel meer pretenties dan proberen een leuke partij tot een nog leuker eind te brengen, zeg maar te winnen. Dat het niveau dan minder belangrijk is, ach, wie let daar op? Ja, toch, waarschijnlijk Oom Manuel wel. Ik herinner me dat hij, naast mij gezeten tijdens een gewone interne competitie-avond, z'n blikken afwisselend op zijn eigen bord en op het mijne liet rusten. Nadat ik acht zetten had gedaan, fluisterde hij "Je staat als een krant". Ik was me er van bewust. Twee zetten later schudde mijn tegenstander en ik elkaar de hand. "Verloren, he?" glimlachte hij tegen mij. "Nee, gewonnen!". Kon ik het helpen, dat mijn tegenstander zijn dame gratis ter beschikking stelde. Okay, dat gebeurt niet altijd, maar aan de andere kant, wie kan een schaakpartij winnen van een tegenstander, wanneer die alleen maar sublieme zetten produceert? Het hoort allemaal bij de charmes van een partijtje schaak en het maakt het "schaken voor je plezier" er alleen maar plezieriger door.

Een onderdeel, of misschien wel het gevolg van deze visie, is het feit, dat je af en toe eens iets uitprobeert, wat nu niet direkt bij de theorie behoort. Nu zal de oplettende lezer zich misschien herinneren (zie clubblad maart 1982, of was het 1983?) dat mijn kennis van de theorie gelijk is aan nul. Niet gehinderd door, nee zeg maar gespeend van elke theoretische basis, probeer ik steeds een zo ingewikkeld mogelijke partij te spelen en dan maar zien, waar het schip strandt.

Laatst had ik weer zo'n partij, waarbij iedere schaakgetrainde toeschouwer waarschijnlijk met samengeknepen tenen naar zou hebben gekeken. Maar spannend was het wel en dat vergoedt een hoop.

LSC 2 - Promotie 7. (Derde klas HSB)
H.Wilbrink - G.Swart.

1.e4, e5
2.Pf3, Pc6

3.Lb5 de stelling kwam me vagelijk bekend voor. Waarschijnlijk had ik dit wel eerder op het bord gehad. Niet direkt wetend, wat er tegen te doen, gooide ik er een kwartiertje tegen aan en vond toen de oplossing:

3. - , a6
4.La4, Pf6
5.o-o, Le7
6.Te1, b5

7.Lb3, d6 zo, dat staat! M'n "zwarte" loper kan nergens meer heen, maar dat hoeft-ie voorlopig ook niet.

8.c3 zal wel theorie zijn, maar later bleek, dat dit toch niet zo sterk was. Beter was misschien 8.d4, maar wie ben ik?

8. - , Lg4

9.h3 , Lh5

10.g4, dat kan leuk zijn, wanneer je nu als zwart Pxd4, gevolgd door 11.hxd4, Lxd4 speelt. Dat pent het paard op f3, maar is in deze stelling gemakkelijk te verdedigen door Te3. Na Lg5 volgt dan Td3 en ik zie geen leuke voortzetting. Heeft me dan wel een stuk gekost tegen twee pionnen. Ik vond het tijd voor iets anders en speelde dus

10.- , Lg6

11.Lc2, h6

12.Ph4, Lxe4! Dat was de bedoeling. Onder het motto "liever iets anders" ging de knuppel in het hoenderhok. Dat had wel enig rekenwerk gekost en dus tijd, maar m'n tegenstander moest er nu maar wat minuten in stoppen.

13.TxLe4, PxTe4

14.LxPe4, d5

15.Pg6, dxLe4

16.PxTh8, Lh4! Ik sta een stuk tegen een pion achter, maar de dreiging is leuk en dat stuk (lees Ph8) komt wel weer terug. In ieder geval is de opzet geslaagd: een pittig partijtje met open vizier.

17.De2, Df6. Houdt de dame op e2 voorlopig even bezig en beschermt indirect e4. De ontwikkeling van de witte stukken kon trouwens beter.

18.d4, exd4ep. Die kan niet genomen worden, want de dreiging Dxf2+ met verlies van de loper op c1 is levensgroot aanwezig. Ik voelde me wel lekker in deze stelling, ondanks m'n achterstand in materiaal.

19.De3, Kf8. Gedwongen, want 20.Dc5 blokkeert de doorgang naar het op te eten paard.

20.Dc5+, Kg8. Net op tijd daar dus.

21.Pxf7, KxPf7. en zo sta ik nu dus een pion voor.

22.Le3, Dd6 In deze stelling wil ik best de dames ruilen.

23.Pd2, Le7

24.DxDd6, cxDd6. Leek me beter, dan met de loper slaan. Drie pionnen in dat centrum kan nooit verkeerd zijn, maar of het theoretisch verantwoord is.....

25.Pe4, Dat was volgens mij een cruciale fout. Direct f4 was waarschijnlijk beter geweest voor wit. Nu krijg ik de kans, om m'n pionnen op te spelen.

25. - , d5

26.Pd2. Zie je wel, daar heeft ie net ook al gestaan!

26. - , e4

27.f3, Lf8 Bedoeld om Te8 voor te bereiden.

28.fxe4, dxe4

29.Pxe4, Te8! Dat moet hout opleveren, dacht ik, maar m'n tegenstander vond in barre nood nog een oplossing, zei het een tijdelijke en een wankel.

30.Tf1+, Kg6. De beste plaats. Wanneer ik Kg8 zou spelen, was ik bang voor 31.Lxh6, gxLh6, 32.Pf6+ met kwaliteitsverlies en twee vrije witte g en h-pionnen, hoewel ik een stuk meer gehad zou hebben.

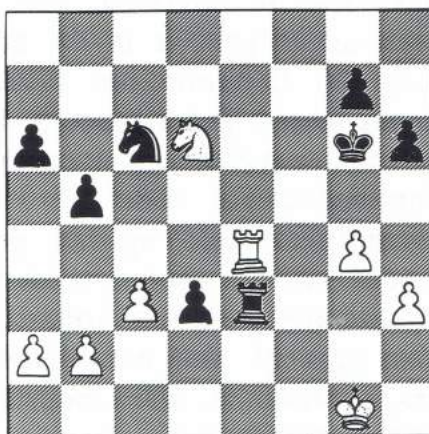
31.Tf4. Gedwongen, maar niet best. In feite helemaal niet best, want het was het begin van het einde.

31. - , Ld6!

32. FxLd6, TxLe3. Dit moet te winnen zijn, want veel mogelijkheden heeft wit niet meer. Misschien Pe4, maar zwart heeft altijd nog de toren-manoeuvre e2, c2, gevolgd door Pe5 en Pc4. (Ja, wit mag dan intussen ook nog zetten.)

In deze stand dacht wit echter alles op te lossen door een zet, die heel goed leek te zijn maar in feite fataal was:

33. Te4, TxT levert remise op, dus zocht ik naar iets beters. Ik

vond de oplossing eigenlijk al na enkele seconden, maar heb er eerst eens heel stil van zitten genieten, voordat ik de zet uitvoerde. Je hebt van die momenten, waarop je je bijna gelukkig voelt en dit was zo een moment. Ja, ook Onderbonders kunnen toch wel genieten van een geniale zet, een fijne pointe, een briljant idee, nou ja, zeg maar gewoon van het meenemen van het volle punt.

33. - , d2 !! M'n tegenstander en alle toeschouwers, die intussen rond het bord stonden, keken verbijsterd. Wat gebeurt er nu, geeft zwart (Swart) z'n toren weg? Nee, het was gewoon UIT. M'n opponent zag het langzaam dagen en schudde vertwijfeld zijn hoofd en mijn hand. Ik blijf toch nog maar in de Onderbond spelen, want ik weet nog niet, hoe je zo'n partij theoretisch verantwoord moet spelen.

G.J.A. Swart

DOCTOR DOCEERT:

XXIII. Het gedrag van de Schaker.

Een van de spelregels van het FIDE-reglement gaat over het gedrag van de spelers tijdens een partij. Het is een uiterst eenvoudige regel.

Het is verboden de tegenstander te hinderen. Dat is de regel, zo niet letterlijk dan toch naar inhoud. Eigenlijk is dit een heel mooi voorbeeld van de algemene opvatting dat Eenvoud het kenmerk is van Het Ware. De regel is namelijk zo algemeen geformuleerd dat de wedstrijdleader in voorkomende gevallen grote vrijheid van handelen heeft. Waarschijnlijk heeft de commissie verantwoordelijk voor het FIDE-reglement wel ingezien dat 's mensen vindingrijkheid op het gebied van doelbewust treiteren en hinderen zonder twijfel groter is dan haar eigen mogelijkheden om alle denkbare gevallen volledig op te sommen.

Nu moet ik zeggen dat de praktijk van het hinderen meevalt en als er al eens van hinderlijk gedrag sprake is, dan meestal toch onopzettelijk.

Ik doe een greep uit eigen ervaring.

Ongeveer tien jaar geleden speelde ik een weekend-toernooitje in Den Haag. Een van mijn tegenstanders was een wat kort aangebonden manneke. Ik had koffie gehaald in het welbekende type plastic bekertje. In die tijd dronk ik de koffie niet zwart en met een eveneens plastic roeispaan roerde ik in de vloeistof, waarbij een zacht schrapend geluid werd geproduceerd (er zat een bodem in het bekertje). Ik vind dat wel gezellig klinken, maar mijn tegenstander keek me al na weinige tellen doordringend, om niet te zeggen vernietigend aan. Ik roeide door en uiteindelijk kwam het hoge woord er dan uit: het geschraap stoorde hem. Ik moet zeggen dat ik verbaasd was, maar heb mijn mechanische activiteiten natuurlijk gestaakt.

Enkele jaren geleden moest een partij voor de HSB-kampioenschappen bij mij thuis worden gespeeld. Mijn tegenstander was verkouden en ook overigens niet helemaal honderd procent. Hij hoestte en proestte en een deel van de atmosfeer ter plekke werd danig in beweging gezet. Ook kwam er regelmatig vocht mijn kant op. Tevens werden incidenteel de darmen van mijn opponent ontgast. U denkt vast dat ik de kluit belazer, maar neen. Helaas niet, moet ik zeggen. Ik was niet alleen speelpartner, maar ook gastheer. Dat laatste weerhield mij ervan iets van mijn ongenoegen te laten blijken. Mijn opgekropte irritatie was niet de reden dat ik de partij tenslotte verloor, maar ik heb wel eens in een betere atmosfeer (!) geschaakt!

Ik heb met enige regelmaat meegemaakt dat mijn tegenstanders zo nerveus waren (van mij werden?) dat zij hoogfrekwente mechanische trillingen gingen produceren, bijvoorbeeld door zestig keer per minuut hun voet heen en weer te bewegen. De schaakstukken kwamen

daardoor soms in resonantie. Doorgaans heb ik daar niets van gezegd, behalve wanneer de stukken zo ongeveer heen en weer gingen als Shakin' Stevens.

Mijn rookgewoonten worden door de meeste tegenstanders al dan niet gelaten geaccepteerd. Een enkele keer wil er wel eens wat teveel rook de kant van mijn tegenstander op gaan. De standaardreactie is dan dat er door de tegenstander even naar een toevallig passerende goede bekende wordt gezwaaid. Voor mij een teken om de rook in de richting van het zenit te blazen of het bord zoveel mogelijk te mijden als ik niet aan zet ben.

Op de club gebeurt het regelmatig dat er iemand bij mijn bord staat te kijken. Dat mag. Dat is heel leerzaam. Maar sommige leergierigen hijgen in mijn nek en anderen voeren een regelmatige torsie-beweging om hun lengteas uit. Beide zaken storen. Echter, de oplettende lezer en Henk Noordhoek zullen tegenwerpen dat deze personen volstrekt niet in overtreding zijn van bovenstaande gedragsregel. Immers, het FIDE-artikel rept van het gedrag jegens de tegenstander, niet van het gedrag jegens anderen. Men mag dus niet de *eigen* tegenstander in de nek hijgen -aangenomen dat zulks als hinderen geldt- maar wel de tegenstander van een *ander*..... Nou ja, ik weet bijna zeker dat Henk Noordhoek me kan vertellen dat er een andere regel bestaat die voornoemd hinderen verbiedt, maar formeel heb ik een slecht voorbeeld gegeven (en passant hopen dat de hijgers en draaikonten de vette hint opgepakt hebben).

In alle genoemde gevallen is er geen protest geweest en hebben de spelers de zaken zelf min of meer opgelost. Zoals ik aan het begin al zei, de meeste hindernissen worden niet doelbewust opgeworpen.

Nu bestaan er potente en zeer zeker doelbewuste vormen van "hinderen van de tegenstander" waar inderdaad geen kruid tegen gewassen is. Dat zijn de mooie dingen in het schaakleven (zegt de zadist in Oompje). Deze vormen van "hinderen" kunnen effectief zijn in de zin dat ze de tegenstander lelijk van zijn stuk kunnen brengen. Maar zelfs een wedstrijdleider kan er weinig aan doen, als hij al zou willen. Iedere schaker begrijpt dat het om psychologisch hinderen gaat en dat sluit niet aan bij de gangbare interpretatie van het eerder genoemde regeltje. Psychologisch hinderen mag. Beledigen zelfs, mits psychologisch.

U zet zich tegenover de tegenstander en beantwoordt zijn zetten opvallend snel, trefzeker en met nonchalante gebaren. Sterker nog, U gaat helemaal niet eens zitten, maar doet uw zetten staand aan het bord en beent weg als U hebt gezet. Ik denk dat er veel schakers zijn die dit gedrag als storend en ergerlijk zullen kwalificeren.

En dat geldt natuurlijk helemaal als de tegenstander ondanks (?) deze fratsen ook nog eens de nodige superieuriteit op het bord laat zien!

Nu kun je wat dit soort zaken aangaat ook overgevoelig zijn. Jaren geleden hoorde ik van een schaakvriend dat hij het bijna aan de stok

kreeg met zijn (oudere) tegenstander omdat hij niet de hele partij aan het bord bleef zitten, maar het onder schakers toch zeer gebruikelijke ommetje maakte telkens als hij zag dat zijn tegenstander ruim de tijd nam. Het is goed mogelijk dat het verlaten van het bord zestig jaar geleden als onhoffelijk gold -ik weet dat niet, het zou kunnen- maar dan zijn de tijden flink veranderd. Nu maalt niemand meer om zoiets.

Er vindt aan het schaakbord weinig verbale actie plaats, een voor de hand liggend uitvloeisel van bovengenoemd FIDE-artikel. Je kunt de gebruikelijke standaard-zinnetjes dan ook volledig opsommen: 'Ik bied remise aan', 'Ik zet recht', 'Ik geef op', en 'Wilt U ook een neut?'. Een heel, heel enkele keer wil een speler tijdens de partij wel eens commentaar geven op zijn stelling of zijn zo pas gespeelde (rot)zet. Meestal betreft het hier een exemplaar van de bejaarde medemens, dat zichzelf in een onbehaaglijke stelling gemanoevreerd heeft.

Ik was aanvankelijk geneigd om zulk commentaar te zien als een omslachtige voorbode van het standaard-zinnetje 'Ik geef op', maar dat bleek niet altoos het geval. Storend is zo'n (volkomen overbodig) verbaal intermezzo natuurlijk wel, maar gezien de boven beschreven context reageer ik zelf dan neutraal en niet onwelwillend (lees: neerbuigend). Ik knik wat, lach flauwtjes, laat mezelf vooral niet in slaap sussen en ga voor het punt. Waarmee ik maar wil zeggen, dat je niet op alle slakken zout moet leggen (een zeer sadistische handeling, overigens!).

Remise aanbieden -een van de geaccepteerde verbale standaardacties- moet overigens niet na zo ongeveer elke zet plaatsvinden. Als een aanbod eenmaal is geweigerd is het duidelijk dat de tegenstander nog wat wil en dan ligt het dus voor de hand hem niet met een lawine van remise-voorstellen te bestoken.

Naast de regel over het hinderen van de tegenstander zijn er ook regels met een minder verplichtend karakter, de 'etiquette'. Het niet-naleven hiervan kan onbeschoft zijn en dus in psychologische zin hinderlijk, maar van verplichting is hier geen sprake.

Ik heb tot twee keer toe meegemaakt dat een tegenstander na mij verslagen te hebben een luide schreeuw van vreugde gaf. Begrijpelijk, begrijpelijk, maar hoogst ongepast. De overgave van de tegenstander wordt met getemperde blijdschap in ontvangst genomen. Voor de tegenstander is Uw overwinning namelijk niet per se een reden tot vreugde.....

Na een nederlaag dient men zich evenzeer te gedragen. Men dient zich te onthouden van overdreven blijken van ergernis of droefheid, hoe moeilijk dat soms ook is. Ik heb zelf een keer vrij grof tegen deze ongeschreven regel gezondigd nadat ik een schitterende strategische partij slordig had weggegooid. Dat deed pijn. Een gevoel van extreme walging overmande mij en bitterheid nam bezit van mijn hart.

Maar toen ik weer bijzinnen was heb ik in ieder geval mijn excuses aangeboden aan mijn tegenstander, die er tenslotte ook niets aan kon doen dat ik zat te klunzen. Hoe zei Altmeister Mieses het ook weer in Berlijns dialect? "Die Leut' setzen sich janz alleene Matt!"

Het staat weinig sjiek om een nederlaag te willen 'verklaren' met slechte nachtrust, een pas ondergane hernia-operatie of een opmerking dat men toch al geen zin had in deze pot. Ook al zou het allemaal waar zijn, dan nog onthoude men zich van 'verontschuldigen' van dergelijke aard. De onhoffelijkheid jegens de tegenstander is evident. Grappig is overigens hoe mensen een remise-aanbod weigeren. Ongeveer de helft van de spelers weigert beleefd met een korte zin van die strekking, de andere helft reageert niet verbaal maar doet eenvoudig een zet. Beide manieren zijn correct en op geen enkele manier tegen welke etiquette dan ook, maar ik vind de eerste methode iets eleganter. In de eerste KNSB-ronde van dit seizoen mocht ik tegen Tineke Tichelman. Zij bood verscheidene keren remise aan in verloren positie. De eerste keren weigerde ik het aanbod verbaal, daarna 'mechanisch'. Ik neem aan dat zij het nuanceverschil ook wel heeft gevoeld.

Ook het moment van opgave heeft iets met etiquette te maken. Zolang een speler in verloren stelling (schwindle)kansen heeft kan hij natuurlijk blijven doorspelen en dat gebeurt meestal ook. Wie echter geen kansen heeft anders dan door het ter aarde storten van de opponent wordt eigenlijk geacht op te geven. Natuurlijk is het mogelijk om stoicijs het eindspel van K + T versus K te blijven doorspelen, maar het is nergens goed voor, hoewel..... Ruim twintig jaar geleden speelde ik in het Open Kampioenschap van Utrecht mee. Een maatje zat te spelen tegen een knurft -ik weet echt geen ander woord- die het eindspel K + 2T tegen K plus enkele ongevaarlijke pionnen geheel uitgemolken wilde zien. En ja hoor, mijn collega werd zo kwaad dat hij opstond en luidkeels door de zaal brulde: 'Ik geef op'. Natuurlijk snelde iedereen naderbij en de geheel verbouwvereerde knurft was de risee van de avond, maar het punt had hij wel!

Kledingsvoorschriften zijn er niet bij het schaken. Toch wordt wel verwacht dat U de gelegenheid een beetje in de gaten houdt. In een van de Pinkster-toernooien van BSG, lang lang geleden speelde een vrouwmens mee. Ze had zich als een lekkere del aangekleed en misschien was ze dat ook. In de vrije natuur zie ik ze graag zo, maar voor deze gelegenheid vond ik het weinig gepast, want de 'hij' die gaat schaken wil dat doen op normale temperatuur. Anders was 'hij' op dat moment wel iets anders aan het doen!

Ik denk dat ik U nu wel voldoende gedragsregels heb meegegeven. Houdt U zich er aan, dan zal ik dat ook proberen!

MN